

БЪЛГАРИСТИКАТА ПО СВЕТА
BULGARIAN STUDIES ABROAD

МЕЖДУ ТРАДИЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ.
БЪЛГАРИСТИКАТА ВЪВ ФИЛОСОФСКИЯ ФАКУЛТЕТ НА
УНИВЕРСИТЕТА „КОМЕНСКИ“ В БРАТИСЛАВА В НАВЕЧЕРИЕТО НА 100-
ГОДИШНИЯ Й ЮБИЛЕЙ

Мария ДОБРИКОВА

Университет „Коменски“¹ – Братислава, Словакия
E-mail: dobrikovam@yahoo.com

BETWEEN TRADITIONS AND PERSPECTIVES. BULGARIAN STUDIES AT THE FACULTY OF ARTS AT COMENIUS UNIVERSITY IN BRATISLAVA ON THE EVE OF ITS 100TH ANNIVERSARY

Marya DOBRIKOVA

Comenius University in Bratislava, Slovakia
E-mail: dobrikovam@yahoo.com

ABSTRACT: In the first part of the paper, the author introduces the history of teaching Bulgarian Studies at Comenius University in Bratislava. She devotes special attention to the people thanks to whom the lecturing of the Bulgarian language has a history of more than ninety years and Bulgarian Studies as a specific field has a history of more than fifty years. The second part of the paper presents the characteristics and the content of the programmes with a focus on Bulgarian Studies that are presently offered by the Department of Slavic Studies at the Faculty of Arts at Comenius University in Bratislava. The author also recapitulates the phases and analyses the development perspectives of the Bulgarian Studies in Bratislava within the wider context of philological studies.

KEYWORDS: Studies of Bulgarian language and literature, Department of Slavic Philologies, Faculty of Arts at Comenius University in Bratislava, Accreditation of the Programmes of Studies, Translation, Interpretation, Slavic languages, Slavic literatures.

Славистиката в Университета „Коменски“ в Братислава стана една от доминантите на научната дейност и преподаването още от самото възникване на Философския факултет през 1921 г. В периода между двете световни войни тя съществува в рамките на Семинара за славянски филологии като вътрешно диференцирано звено, като не след дълго настъпва процес на придобиване на самостоятелност на научно-педагогическите центрове, където постепенно се формират отделните специалности със славистична насоченост. Славистичните дисциплини в началото се преподават в Отделението за църковнославянски език и славянско езикознание, в Отделението за руска реч и литература, и след това в Отделението за словашка реч и литература (Dobriková, 2012, s. 94). От 1949 г. научно-педагогическата дейност на езиковедската и литературоведската русистика е съсредоточена в Катедрата по руски език и литература². Чрез основаването на Катедрата по славистика и индоевропеистика³ (1964) възниква благоприятна ситуация за изучаване и на другите славянски филологии, в кратък период след вече

¹ Department of Slavic Studies, Faculty of Arts, Comenius University in Bratislava, Slovakia.

² От 2013 г. съществува под названието Катедра по русистика и източноевропейски изследвания.

³ От 1986 г. съществува под названието Катедра по славянски филологии.

съществуващата специалност *Полонистика*⁴ се появяват и самостоятелни специалности *Българистика* и *Сърбохърватистика*.

След възникването на Семинара за славянски филологии българистични теми се разглеждат в циклите лекции на чешките професори Милош Вайнгарт и Франк Волман, които в Братиславския университет полагат основите на славистичните научни изследвания и обучение. В началото на летния семестър на академичната 1922–1923 година във Философския факултет пристига руският славист Валерий Александрович Погорелов⁵, който, като официален професор по русистика, преподава история на руския език и литература, руски фолклор, славянско-руска палеография, руска диалектология, като едновременно с това води лекторатите по български и сърбохърватски език. Предметът *Практически упражнения по български език за начинаещи*, който В. А. Погорелов преподава (с изключение на военните години) чак до своето заминаване от Словакия (1945), е посочен в Списъка на лекционните курсове на Философския факултет на Университета „Коменски“ през академичната 1925–1926 година. Първите студенти записват лекционния курс още следващата академична година, благодарение на това братиславската българистика през академичната 2016–2017 година отбеляза 90-та годишнина на българския лекторат.

След Освобождението упражненията по български език се водят както от словашки, така и от български хонорувани преподаватели. Словашките преподаватели в повечето случаи са хора, които са свързани с България семейно или служебно (Юлия Юрчова Стайкова⁶, Винцент Бланар⁷, Ян Кошка⁸). През академичните 1951/1952 – 1954/1955 години упражнения за студентите по словакистика води българският лектор Георги Досев Георгиев, който тогава работи в Катедрата по русистика, славистика и модерни филологии в рамките на двустранното културно споразумение. Д-р Георги Вълчев по това време е щатен служител на тогавашния Чехословашко-съветски институт към Словашката академия на науките и започва да преподава български език в Братиславския философски факултет по собствена инициатива паралелно с другите си служебни задължения.

Важен момент при основаването на българската филология в Братиславския университет е 1964 г., когато възниква Катедрата по славистика и индоевропеистика. Заслуга за нейното възникване има най-вече проф. д-р Шимон Ондруш, к.ф.н, тогавашен декан на Философския факултет на Университета „Коменски“, с научни интереси в областта на сравнителната славистика

⁴ Единствената специалност, която можеше да бъде изучавана още преди основаването на Катедрата през 1957 г. беше *Полонистиката* (Pančíková, Hvišč, 1997, s. 170).

⁵ Проф. Погорелов преди идването си в Братислава е работил в Университета във Варшава (1911–1917), в Донския университет в Ростов на Дон (1918–1920) и в Софийския университет (1920–1922). В Братислава работи до 1945 г., когато поради опасения от Червената армия напуска Словакия. Установява се в американската окупационна зона в Германия, където дава частни уроци по славянски езици. Умира в Мюнхен през 1955 г. (Švagrovský, 1996, s. 34).

⁶ Редакторката на редица словашки списания, служител на българското посолство, сътрудник на Българския културно-информационен център в Братислава и преводачка Юлия Стайкова, по баща Юрчова (1921–2001), е била омъжена на български гражданин инж. П. Стайков.

⁷ Виден представител на словашката езиковедска славистика, словакистика и ономастика, оценен с титлата *Доктор хонорис кауза на Софийския университет „Св. Климент Охридски“* – проф. д-р Винцент Бланар, д.ф.н. (1920–2012), е бил женен за М. Томова, родена в Русе, с която се запознава по време на стажа, на който по идея на проф. Ян Станислав е изследвал езика на словашкото малцинство в България.

⁸ Видният словашки специалист в областта на словашко-българските литературни връзки, университетски преподавател, поет, преводач, носител на орден *Стара планина I степен* и на титлата *Доктор хонорис кауза на Софийския университет „Св. Климент Охридски“* – д-р Ян Кошка, д.ф.н. (1936–2006), води часовете по български език като хоноруван преподавател, като на щат е научен работник в Словашката академия на науките. След възникването на самостоятелната специалност *Българска филология* той преподава история на българската литература на студентите на Философския факултет на Университета „Коменски“ (1968–1991). В периода 1991–2004 г. българистичните литературоведски предмети се преподават от литературоведа, поета и преводача доц. д-р Игор Хохел, щатен преподавател в Университета „Константин Философ“ в Нитра.

и индоевропеистика, който се стреми да създаде ерудирани педагози и учени за *българистиката*. Затова изпраща на стаж в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ двама перспективни студенти – Емил Хорак⁹ и Ян Кошка, а през академичната 1965–1966 г. отваря извънреден първи курс българистика, в който могат да се запишат най-добрите студенти, посещаващи българския лекторат, и да следват българистика заедно с другите си две специалности като трета специалност. Историята на българистиката като самостоятелна специалност във Философския факултет на Университета „Коменски“ обикновено се свързва с академичната 1968–1969 г., когато в първи курс официално са приети първите студенти. Прелом в нейната насоченост настъпва през 1967 г., когато след намесата на проф. Ондруш в Братислава пристига Иван Буюклиев¹⁰ – първият официален лектор от България. По този начин проф. Ондруш успява да институционализира и да осигури персонално за в бъдеще и лектората по български език, тъй като редовният обмен на лектори от този момент нататък е посочен в член 5 от Програмата за сътрудничество между Министерството на образованието на Република Словакия и Министерството на образованието на Република България. Възникването на *Българистиката* като самостоятелна специалност във Философския факултет на Университета „Коменски“ в Братислава се свързва именно с името на проф. Шимон Ондруш¹¹, който беше награден през 1975 г. за заслуги за развитието на българския език, литература и култура в Словакия с държавната награда на Република България – орден *Кирил и Методий I степен*.

Първите групи absolventи следват български в комбинация със словашки и получават дипломи с квалификация по специалност *Преподавател в училище от II цикъл*. Тъй като става въпрос за педагогическо профилиране, а българският език не се изучава в словашките средни училища¹², студентите не са имали възможност да реализират изискваната педагогическа практика в такъв обем, както в случая със словашкия език и литература. Освен това в българистичните учебни планове не фигурират предмети, свързани с методиката на преподаването на български език и литература. Освен това в словашкото университетско образование не се е практикувал моделът на следване на две специалности с първа (главна) и втора (редуцирана) специалност. В

⁹ Езиковедец, лексикограф и реномиран специалист по словашко-южнославянски езикови и културни връзки доц. д-р Емил Хорак, к.ф.н., е завършил словашка и руска филология във Философския факултет на Университета „Коменски“ в Братислава. По препоръка на проф. Ш. Ондруш през 1959–1960 г. е на стаж в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. От възникването на Катедрата по славистика и индоевропеистика (1964) е неин щатен член и преподава българистичните и сърбохърватистичните езиковедски дисциплини. По-късно, когато по негова инициатива катедрата променя своето име на Катедра по славянски филологии, той става неин ръководител (1986–1990).

¹⁰ Проф. д-р Иван Буюклиев (1934–2014) след завършването на Софийския университет иска да се занимава с палеославистика, затова през 1966 г. отива на шестмесечен стаж в Карловия университет в Прага и в Университета „Коменски“ в Братислава. Творческата среда на братиславския Философски факултет и сърдечното отношение на професорите Ян Станислав, Шимон Ондруш и доц. Винцент Бланар му отварят път за постигането на неговите научни амбиции. След приключването на стажа си той отново се връща в Братислава. По препоръка на братиславските колеги слависти идва във Философския факултет на Университета „Коменски“ в Братислава, където работи четири години като лектор по български език (Dobříková, 2016, p. 178). След връщането си в България в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1991 г. инициира възникването на самостоятелна специалност *Словакистика*, която до този момент се преподава само под формата на лекторат.

¹¹ Славистът и индоевропеист проф. д-р Шимон Ондруш, к.ф.н. (1937–2011) в периода 1950–1964 е член на Катедрата по словашки език и литература. Във Философския факултет на Университета „Коменски“ в Братислава е бил заместник-декан (1961–1962), след това декан (1963–1965) и е инициатор на основаването на Катедрата по славистика и индоевропеистика и повече от двадесет години (1964–1986) е неин ръководител. Проф. Ондруш принадлежи към тези личности на словашкото езикознание, които оказват много силно влияние върху неговата насоченост и имат големи заслуги за неговото представяне по света.

¹² Единственото училище в Словакия, в което се преподава на български език в този период, е Българското основно училище „Христо Ботев“ в Братислава, основано през 1948 г., но само след 1989 г. започва да предлага и възможност за гимназиално образование.

интерес на уеднаквяване на съдържанието на учебната програма Филозофският факултет на Университета „Коменски“ в началото на 80-те години на ХХ век в рамките на филологическите дисциплини наред с педагогическата насоченост започна да предлага в две модифицирани форми на обучение: 1. обучение по две специалности *Славянска филология* със специализация *Български език и литература*, и 2. обучение по две специалности по превод и устен превод *Славянска филология* със специализация *Български език и култура*.

Специализацията *Български език и литература* бе насочена към теоретичното и методологичното усвояване на синхронните и диахронните принципи на българския език и литература така, че неговите абсолвенти са били добре подготвени за самостоятелна научна работа в областта на сравнителното езикознание или сравнителното литературознание. Акцентираха се проблемите на развоя (старобългарски език, история и развитие на българския език) и компаративната методология (сравнителна граматика, теория на литературната компаратистика). Ядрото на обучението са теоретичните езиковедски и литературоведски дисциплини, които в комбинация с предметите, разширяващи практическите познания по български език (лекторски упражнения, култура на речта), дават възможност на студентите да усвоят методологията на специалността в такава степен, че да имат предпоставки както за научна, така и за друга специализирана дейност. Тази форма на изучаване на българистиката се реализира само до академичната 1999/2000 година в комбинация със словашка, руска и румънска филология.

Обучението по преводаческата специализация *Български език и култура* в първите две години има характер на филологическа специалност с по-широка славистична концепция и с акцент върху усвояването на нормативната граматика на българския език, овладяването на основния речников запас и придобиването на основни познания за българската история, литература и култура. От III курс профилираните предмети са: *Специализиран превод*, *Художествен превод*, *Симултанен и консекутивен превод*, обучението бе насочено към теоретичната и практическата интерпретация на художествените и специализирания превод, а също и към теоретичното, но най-вече практическото усвояване на проблематиката на симултанния и консекутивния превод. Тази форма на обучение по специалност *Българистика* се реализираше в комбинация с *руска и немска филология*. От академичната 2000–2001 г. програмата за превод и устен превод по *български език и култура* може да се следва в комбинация с *хърватска*, а по-късно и с английска и словашка *английска и словашка филология* и започна да се регулира от правилата на кредитната система.¹³

Катедрата по славянски филологии през академичната 1993–1994¹⁴ г. откри нова славистично ориентирана специализация, която може да се учи без комбинация с друга специалност с названието *Славистика*. В областта на образованието това беше проява на стремежа да се въведе – паралелно с традиционните две специалности – *Славянски филологии*, – и самостоятелна специалност *Обща славистика* с акцент както върху историческите славистични дисциплини, така и върху сравнителните езиковедски и литературоведски дисциплини. Това също беше опит да се реагира на нуждите на практиката, по-конкретно на научноизследователските институти на Словашката академия на науките и на университетските катедри, където в началото

¹³ Според Наредбата за университетските специалности на Министерството на образованието на Република Словакия от 2002 г. филологическите специалности, включително българските, могат да се следват и в рамките на специалност *Превод и устен превод*, при това в първата (бакалавърска) степен на образованието със стандартен срок на обучение от 3 години, във втората (магистърската) степен със стандартен срок на обучение от 2 години, а в третата (докторска) степен от самото начало със стандартен срок на обучение от 3 години (в настоящия момент редовната форма на обучение в докторска програма трае 4 години, а задочната е петгодишна).

¹⁴ Катедрата по славянски филологии с предлагането на специалност *Славистика* реагира на импулс от Словашкия комитет на славистите и откри специалността по повод на 11-ия международен славистичен конгрес, който се състоя на 30.08.1993–08.09.1993 г. в Братислава. Специалността отначало се състоеше четири семестъра от общ славистичен характер, в следващите курсове по собствен избор студентите се специализират в рамките на една доминантна филология.

на 90-те години на миналия век започна да се усеща липса на специалисти с по-широка славистична насоченост. Специалността *Славистика* прие студенти само два пъти. Учебното съдържание се преподаваше главно от преподавателите в Катедрата по славянски филологии, които дори и при максимални усилия не можеха персонално да подсигурят както дисциплините, изучавани по обща славистика, така и в отделните филологии¹⁵, които в този период се преподаваха в обем, който даваше възможност на студентите да се ориентират в общославянската проблематика. Тъй като и кандидат-студентите не проявиха голям интерес към тази специалност, катедрата взе решение да не продължава нейното реализиране (Dobříková, 2012, s. 96).

Краят на 90-те години на миналия век и началото на новото хилядолетие се характеризират с различни процеси на трансформация и реформи, които освен всички области на обществения и политическия живот, повлияха и сферата на висшето образование в Словакия и в останалите постсоциалистически държави. Що се отнася до *славистиката*, на преден план възникваха въпросите за нейната бъдеща насоченост, за необходимостта на нейната трансформация и неизбежното приспособяване към новата реалност. Катедрата по славянски филологии (в сравнение с други словашки и чуждестранни славистични катедри или институти) в този труден период не направи никакви експерименти, не се впусна във въвеждане на значителни промени на учебните планове или нови институционални форми. Българският, хърватският и полският език продължиха да се изучават само в рамките на специалността *Превод и устен превод*, като българският език имаше много малък брой студенти¹⁶. Тъй като в края на миналия век в словашкото висше образование започна да се налага още по-интензивно квантитативният модел за оценка на успешността на специалностите, братиславската славистика пристъпи към разширяване на възможностите за следване на т. нар. малки славянски филологии.

В рамките на специалност *Славянски езици и култури* от академичната 2012–2013 г. е акредитирана успешно развиващата се програма с ареална насоченост *централноевропейски изследвания*¹⁷. От академичната 2016–2017 г. в Катедрата по славянски филологии се реализира изцяло славистично насочена програма *Славянски изследвания*, която предлага на кандидатите възможност да изберат два от пет езика (български, хърватски, полски, словенски, сръбски). Комбинацията може да е произволна и се избира от самите студенти по тяхно желание. От академичната 2018–2019 г. тази специалност може да се изучава в комбинация и с друга специалност, а именно *Етнология – славянски изследвания* и *История – славянски изследвания*, при което от славянските езици (български, хърватски, полски, словенски, сръбски) студентите си избират само един езиков блок. Програмата *Славянски изследвания*¹⁸ даде възможност на

¹⁵ Катедрата предлагаше самостоятелно следване в специалностите *Българистика*, *Хърватистика* и *Полонистика*. *Словенски* и *сръбски* се преподаваха само под формата на лекторати.

¹⁶ Тази тенденция продължава и до днес, за което свидетелства напр. броят на студентите, записали славистични бакалавърски програми по превод и устен превод след приемните изпити за академичната 2014–2015 г.: *Български език и култура* – петима студенти, *Хърватски език и култура* – 10 студенти, *Полски език и култура* – 11 студенти, *Руски език и култура* – 17 студенти (Vojtech, 2014, p. 51). Проблематичен е и броят на студентите, които завършват магистърска програма *Българистика*. Много студенти по различни причини не завършват следването си и често се случва, че първоначалният брой приети студенти в магистърската степен е силно редуциран. През академичната 2017–2018 г. например магистърска степен завършват 2 абсолвентки, като в бакалавърската степен в техния курс първоначално са приети 11 студенти.

¹⁷ Езикът, на който се преподава в бакалавърската степен, е английският, което отваря възможност за обучение и за кандидати от чужбина. Приетите студенти по собствено желание си избират да изучават два централноевропейски езика (унгарски, немски, словенски, полски). В магистърската степен обучението продължава на словашки език. Структурата на програмата е определена от международния договор, сключен от ректорите на четири централноевропейски университета (Университета „Коменски“ в Братислава, Карловия университет в Прага, Университета в Люблина, Ягелонския университет в Краков) и е концепирана така, че да бъде компатибилна с аналогичните програми в партньорските университети.

¹⁸ В условията на словашкото университетско образование става въпрос за уникална учебна програма, която е концепирана с намерението да обучи за практиката специалисти със съответните познания за

Катедрата по славянски филологии да разшири обучението със *словенистика* и *сърбистика* със статут на самостоятелни специалности и също взаимно комбиниране на отделните славянски филологии. За *българистиката* това означаваше най-вече перспектива за по-голям брой приети студенти.¹⁹ В рамките на комплексната акредитация бяха унифицирани не само наименованията, но и съдържанието на основните езиковедски и литературоведски предмети на програмата за превод и устен превод *Български език и култура* и на българския блок на програмата *Славянски изследвания*. Това дава възможност в практиката да се обединят в програмата идентичните предмети на двете учебни програми и по този начин да се поддържа сравнително приемливо натоварване на педагозите, най-вече що се отнася до езиковата теория и практика.²⁰

Дългосрочен проблем на специалността *Българистика* във Философския факултет на Университета „Коменски“ в Братислава е осигуряването на щатни преподаватели. От самото начало на самостоятелната специалност щатните преподаватели са преподаватели с езиковедска насоченост (Емил Хорак, Милан Одран, Яна Хутянова, Мария Добрикова)²¹, литературоведските предмети се преподават от хонорувани преподаватели (Ян Кошка, Игор Хохел), след 2004 г. от български лектори²². Имайки предвид малкия брой студенти, *Българистиката* спада към специалностите, които се отличават с висока икономическа нерентабилност, с което факултетът се справя единствено благодарение на вътрешнофакултетската солидарност (Vojtech, 2014, s. 51). Въпреки нарастващата натовареност на преподавателите, Катедрата не може да си позволи да назначи още един преподавател българист и поемането на всички задължителни, задължително избираеми, свободно избираеми и факултативни предмети зависи нерядко от доброто желание на българските лектори, при което в миналото не всички от тях проявяваха разбиране към спецификите на братиславската българистика. Намалването на броя часове за преподаване може да бъде решено чрез приемането на докторант в редовна форма на обучение, но сред абсолвентите досега нямаше подходящ кандидат, който да има не само знания по езика, но и научни амбиции, които са предпоставка както за успешното завършване на докторската степен, така и за перспективата за постъпване в българистичната секция на Катедрата по славянски филологии. В настоящия момент при преподаването на някои предмети в помощ може да бъде преподавателската мобилност по програма „Еразъм +“, а също и студентската мобилност на учещи

историческите, но и за съвременните обществено-политически проблеми в отделните славянски държави. Обучението е насочено към актуалните въпроси на езика, реалиите, литературата и културата на отделните славянски държави (България, Хърватска, Полша, Словения, Сърбия). Наред с теоретичните езиковедски и литературоведски дисциплини, профилираните предмети представляват практически ориентирани семинари и упражнения, насочени към литературата, културата и реалиите на избраната езикова област.

¹⁹ След приемните изпити за следване на български език през 2018–2019 г. са приети 13 студенти: профил *Превод и устен превод* в комбинация с английски – 3-ма, с руски – 5-ма, със словашки – 2-ма, а българистичният блок от програмата *Славянски изследвания* е избран от 3-ма студенти.

²⁰ Щатният преподавател с насоченост към езиковите и преводаческите предмети по специалността и чуждестранният лектор имат както през зимния, така и през летния семестър хорариум от 12–16 часа седмично.

²¹ По-подробно за историята на братиславската българистика виж следните статии: Ondruš, Š. – Huťanová, J. Slované filológje, porovnávacja jazykoveda a porovnávacja literárna veda. – In: Slavistika na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Bratislava: Stimul, 1993, s. 2–23; Dobriková, M. Bratislavská Alma Mater a bulharistika. – In: Slovensko-bulharské jazykové a literárne vzťahy. Bratislava: T.R.I. Médium, 1998, s. 130–141; Dobriková, M. Dve jubileá slovenskej bulharistiky. – В: Езикът и литература в модерното общество. Велико Търново: Фабер, 2005, с. 11–22; Dobriková, M. Jazykovedná slavistika na Katedre slovanských filológií Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. – In: Slovenská slavistika včera a dnes. Bratislava: Slovenský komitét slavistov, Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2012, s. 94–105.

²² В настоящия момент лекциите по история на българската литература и предметите по литературна компаративистика се водят от доц. д-р Звонко Танески, който от 2015 г. е щатен преподавател в Катедрата по славянски филологии. Старобългарски език и увод в славистиката се преподават от д-р Елена Крейчова от Масариковия университет в Бърно.

от Софийския, Великотърновския и Югозападния университет²³, които по време на своя стаж могат да се включат в процеса на преподаване. Тъй като до момента никой от посочените партньорски университети не е кандидатствал за такъв тип мобилност, чрез настоящия текст искаме да поканим колегите да използват тази възможност.

Дори добре обмисленият модел на прием на студенти, добре съставените учебни планове и евентуалното участие на български колеги в педагогическия процес не могат да решат най-наболелия проблем на словашката българистика, а именно смяната на поколенията, която е алармираща не само в университетска среда, но и в Академията на науките²⁴. През изминалите десет години нейните редици напуснаха лицата, която я основаха, изграждаха и развиваха, самите те са учили или преподавали във Философския факултет на Университета „Коменски“ – Винцент Бланар, Ян Кошка, Емил Кудличка, Шимон Ондруш, Милан Одран, Виера Прокешова. Другата група все още активни българисти са в пенсионна (Емил Хорак, Яна Хутянова) или в предпенсионна възраст (Мария Добрикова, Игор Хохел, Мария Кошкова). Братиславската българистика осъзнава това положение, затова се стреми да допълва учебните планове с нови атрактивни предмети²⁵, предлага на студентите интересни за изследване теми за бакалавърски²⁶ и дипломни работи²⁷, подкрепя техните дейности във всяко отношение²⁸ и търси сред тях подходящи кандидати за докторат с перспектива за реализация в Катедрата по славянски филологии, евентуално в институтите на Словашката академия на науките.

Пред българистиката, която след седем години ще празнува своя 100-годишен юбилей, стоят много въпроси без отговор и нерешени проблеми. Те са свързани най-вече със загубата на изключителни специалисти, чието отсъствие в областта на словашко-българските езикови и литературни връзки се усеща силно, тъй като то не се отнася само до научноизследователската, но и до преводаческата сфера. Новите общественно-икономически условия неблагоприятно въздействат и върху педагогическата област. Наближаващият юбилей на университетската българистика в Братислава и тематичната насоченост на международната научна конференция

²³ Катедрата по славянски филологии има подписани договори по програма „Еразъм +“ със Софийския университет „Св. Климент Охридски“, с Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ и с Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград.

²⁴ Въпреки че Славистичният институт „Ян Станислав“ при Словашката академия на науките в Братислава подготви двама докторанти-българисти, нито един от тях не работи в научната сфера.

²⁵ Например *Реалии на България, Рецепция на българската литература в Словакия, Българският филм, Езиковият образ на света при славяните, Славянска фразеология*, интерпретативни семинари по българска литература и др.

²⁶ Например *Bulharský cár Ferdinand I. Sasko-Coburský zo slovenskej a bulharskej perspektívy* (Българският цар Фердинанд I. Сакс-Кобургготски от словашка и българска перспектива) (2016), *Názvy hudobných nástrojov ako komponenty slovenských a bulharských frazém* (Наименования на музикални инструменти като компоненти от словашки и български фразеологизми) (2016), *Základné planimetrické a stereometrické pojmoslovie v bulharskom a slovenskom jazyku* (Основна планиметрична и стереометрична терминология в български и словашки език) (2017).

²⁷ Например *Mária Topoľská a popularizácia bulharskej literatúry na Slovensku* (Мария Тополска и популяризирането на българската литература в Словакия) (2015), *Komentovaný preklad poviedok Dejana Eneva Vojenská balada a Malý oranžový flak v nekonečne* (Коментиран превод на разказите на Деян Енев „Войнишка балада“ и „Малкото оранжево петно в безкрая“) (2018), *Etnické stereotypy v bulharskej a slovenskej frazeológii* (Етнически стереотипи в българската и словашката фразеология) (2018). Научен ръководител на цитираните бакалавърски и дипломни работи е Мария Добрикова.

²⁸ Студентите в течение на няколко години посещават курсове по български народни танци в Българското основно училище „Христо Ботев“ в Братислава, участват в подготовката на международни славистични конференции и всяка година участват в Деня на отворените врати на Философския факултет на Университета „Коменски“, редовно представят *българистиката* на студентски научни конференции, през 2017 г. взеха активно участие (като организатори и участници) в програмата на тържествата по повод 90-годишния юбилей на лектората и 50-ата годишнина на самостоятелната специалност *Българистика* в братиславския философски факултет и др.

Българистиката по света. Филологията у дома са повод не само за ретроспективна рекапитулация на изминалото време, но и подходящ момент да се замислим за актуалното ѝ състояние и бъдеща насоченост. Повечето проблеми при организацията на учебния процес са временни и не са толкова сложни, че да не могат да бъдат решени в рамките на самата Словакия (по-голям брой студенти, създаването на учебници и учебни текстове²⁹, атрактивност на преподаването, по-интензивно използване на програмите за студентска мобилност), други изискват сътрудничество от български компетентни институции, като най-голяма подкрепа и сътрудничество се очаква при избора и изпращането на лекторите. Адаптивният, охотен и креативен колега, който приема своята лекторска работа като послание, винаги е имал заслугата за по-голямата част от успехите на братиславската българистика. Такива примери, можем да ги наречем *посланици на България в Словакия*, бяха напр. проф. Иван Буюклиев, който през 1994 г. беше награден със Златен медал на Философския факултет на Университета „Коменски“ за научни, педагогически и преводачески заслуги в областта на словашко-българските езикови и културни връзки и за личен принос при основаването на университетската словакистика в България (Dobříková, 2016, s. 183), също и доц. Маринела Младенова от Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград, която през 2017 г. по случай 90-та годишнина на лектората и 50-та годишнина³⁰ на самостоятелната специалност получи Сребърен медал на Философския факултет на Университета „Коменски“ за заслуги за развитието на словашката българистика и за популяризиране на резултатите на словашките езиковедски изследвания в чужбина (Mrázová, 2017, s. 37).

Най-тежкият период, в който българска филология в Университета „Коменски“ в Братислава следваха много малък брой студенти (1–3-ма в курс), и когато се появяваше идеята за закриване на самостоятелната специалност и за съществуването само на лекторат, изглежда вече е успешно преодолян от братиславската българистика. Днес, когато в четири от общо 5 курса имаме записани 26 студенти, представата за достойното отбелязването на стогодишния юбилей изглежда реална и мотивираща и вярваме, че ще я отбележим в добра педагогическа и научноизследователска кондиция, в добро здраве на всички участващи, тъй като поддържането на живота на българския дух под формата на самостоятелна специалност в най-стария словашки университет³¹ неведнъж е изисквало и изисква изключително жертвоготовни усилия.

БИБЛИОГРАФИЯ:

Dobříková, M. (1998)	Bratislavská Alma Mater a bulharistika. – In: Slovensko-bulharské jazykové a literárne vzťahy. Bratislava: T.R.I. Médium, s. 130–141.
Dobříková, M. (2005)	Dve jubileá slovenskej bulharistiky. – В: Езикът и литература в модерното общество. Велико Търново: Фабер, с. 11–22. (<i>Dobříková, M. Dve jubileá slovenskej bulharistiky.</i> – V: <i>Ezikat i literaturata v modernoto obshtestvo.</i> Veliko Tarnovo: Faber, s. 11–22.)
Dobříková, M. (2012)	Jazykovedná slavistika na Katedre slovanských filológií Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. In: Slovenská slavistika včera a dnes. Bratislava: Slovenský komitét slavistov/ Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, s. 94–105.
Dobříková, M. (2013)	Българистика с прозорец към Дунава. – В: Минало, настояще и перспективи на

²⁹ Братиславската българистика разполага със собствени учебни пособия: с двуезичен учебник по българска граматика на авторски колектив *М. Добрикова – М. Вълчанова* със заглавие *Základy bulharčiny. Teória a prax* (2002, 2016) и учебни текстове на *М. Добрикова. Prekladateľské cvičenia z bulharčiny. Texty z oblasti spoločenských, humanitných a prírodných vied* (2016) и *Gramatické cvičenia z bulharčiny I* (2017).

³⁰ По предложение на ръководителя на Катедрата по славянски филологии по този повод с медал „За заслуги към изграждането на Философския факултет на Университета „Коменски“ бяха наградени и доц. д-р Величко Панайотов от Софийския университет „Св. Климент Охридски“, и д-р Елена Крейчова, и д-р Павел Крейчи от Масариковия университет в Бърно.

³¹ В настоящия момент в Словакия *Българският език, литература и култура* като самостоятелна специалност може да се следва само в Катедрата по славянски филологии на Философския факултет на Университета „Коменски“ в Братислава. Под формата на лекторат съществува още в Прешовския университет в гр. Прешов.

- чуждестранната българистика. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, с. 100–110. (*Dobříková, M.* Bulgarian Studies with a Window Facing the Danube. – V: *Minalo, nastoyashte i perspektivi na chuzhdestrannata balgarisika.* Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“, s. 100–110.)
- Dobříková, M. (2014)** Straty a nálezy bratislavskej bulharistiky. – In: *Philologica 73.* Bratislava: Univerzita Komenského, s. 55–63.
- Dobříková, M. (2016)** Vplyv Jána Stanislava a slovenskej slavistiky na život a dielo bulharského slavistu. Ad honorem Ivan Bujukliev. – In: *Ján Stanislav a slovenská slavistika.* Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, s. 177–184.
- Mrázová, T. (2017)** Dve jubileá bulharistiky na Filozofickej fakulte UK. – In: *Naša univerzita*, 63, s. 6–37.
- Ondruš, Š. (1981)** Minulosť a prítomnosť slovenskej filológie a porovnávacej jazykovedy na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. – In: *Univesitatis Comeniana. Philologica*, 28, Bratislava: SPN, s. 19–34.
- Ondruš, Š., Hut'ánová, J. (1993)** Slovenské filológie, porovnávacia jazykoveda a porovnávacia literárna veda. – In: *Slavistika na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.* Bratislava: Stimul, s. 2–23.
- Pančíková, M., Hvišč, J. (1997)** Poľský jazyk a literatúra na FiF UK v Bratislave. – In: *Slovensko-poľské jazykové a literárne vzťahy.* Bratislava: T.R.I. Médium, s. 168–178.
- Švagrovský, Š. (1989)** Vznik a rozvoj slovenskej jazykovedy na Univerzite Komenského (Na 70. výročie vzniku UK). – In: *Slavica Slovaca*, 24, s. 255–262.
- Švagrovský, Š., Eliaš, A. (1996)** Ruský jazyk a literatúra. – In: *Štúdium slovanských filológií na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.* Bratislava: T.R.I. Médium, s. 33–45.
- Vojtech, M. (2014)** Súčasnosť a perspektívy slavistických a areálových štúdií na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. – In: *Philologica 73.* Bratislava: Univerzita Komenského, s. 45–54.